

Foto: Karin Janssen

Lux Buurman maakt optimaal gebruik van het karakter van de verf

'Leren schilderen is naast leren omgaan met je materiaal ook leren kijken. En dat is het begin van een feestelijke ontdekkingsreis zonder einde', schrijft Lux Buurman in de inleiding van haar . Het is een uitputtend handboek over traditioneel schilderen en onmisbaar voor iedere schilder die in de traditie wil werken. Maar het is meer. Ook voor niet-schilders is het een interessante ontdekkingsreis, die de lezer leert bewuster te kijken.

Anton Staartjes

'Je werkt samen met je materiaal'

2

‘Voor mij is het schilderen een inprenting uit mijn vroege jeugd’, vertelt Lux Buurman (1948) over haar passie voor schilderen. ‘Mijn ouders hadden veel boeken, maar kinderboeken waren daar niet bij. Wel was er een boek over renaissancechilderkunst met veel plaatjes. Als kind mocht ik in het atelier van onze buurvrouw, een kunstenares, spelen. Daar kon ik tekenen en kleuren en in haar boeken over klassieke schilderkunst kijken. Dat waren mijn kinderboeken. Ik ben er zeker van dat het zaadje van mijn affiniteit voor klassieke schilderkunst daar vandaan komt.’

Liefde

Het eerste deel van haar opleiding kreeg Buurman op zestienjarige leeftijd, tijdens de zaterdagmiddagklas van de Koninklijke Academie in Den Haag (KABK): ‘Op mijn achttiende ging ik er een MO-opleiding te doen. Dat had ik na twee jaar wel gezien. Ik wilde leren schilderen en dat kwam op de MO-afdeling nauwelijks ter sprake. Ik besloot daarom naar de Vrije Academie van Livinus van de Bundt en George Lampe te gaan. Ook daar was weinig aandacht voor de techniek. Er werd wel verf op een doek of vel papier gesmeerd, maar dat was niet het schilderen waar ik naar op zoek was. Ik was toen al gefixeerd op de klassieke technieken van de oude Italianen. Daarom ben ik bij een restaurator gaan werken. Dit vanuit de veronderstelling dat het restaureren van schilderijen de nodige kennis van de gebruikte technieken inhoudt. Dat was maar ten dele waar; het restaureren was in die tijd niet te vergelijken met de kennis en wetenschappelijke benadering van

1 Lux Buurman, *Pruimen*, 2016, olieverf op paneel, 43 x 38 cm.

2 Lux Buurman, *Peren*, 2013, olieverf op paneel, 40 x 70 cm.

3 Lux Buurman, *Blauwe schoentjes*, 2013, olieverf op paneel, 40,5 x 45,5 cm.

een modern restauratie-atelier. Wel kreeg ik een goed advies: de restaurator kende de schilder Ab van Overdam.¹ Hij vertelde me dat als ik echt iets van het vak wilde weten, ik bij hem moest zijn. Hij had een diepgaand onderzoek naar allerlei klassieke schildertechnieken gedaan en wist er alles van. Zo kwam ik met hem in contact.’ Dat bleek een goede keuze. ‘Niet alleen omdat ik van Ab heel veel over het klassieke schilderen leerde; er groeide tussen ons een warme liefdesrelatie. Tot op de dag van vandaag zijn we samen nog steeds met schilderen bezig. Leren is eigenlijk nooit afgerond, er is altijd meer te onderzoeken.’

Gelaagdheid

Schilderen met olieverf in de realistische traditie is waar het bij Buurman om gaat. ‘Wat me bij olieverf fascineert, is de geheimzinnigheid van de verfhuide’, legt ze uit. ‘De suggestie van diepte en de zichtbare gelaagdheden van het materiaal. Je kan op een schilderij van Pieter Claesz (1596-1661) zien dat bepaalde partijen er dik op liggen en andere partijen meer transparant zijn. Het geeft een kleuropbouw die geheimzinniger is dan als er een mengkleur wordt gebruikt. Hoewel ik tempera een prachtig materiaal vind, heeft het voor mij toch iets vlaks. Hetzelfde vind ik van fresco, ook een prachtige techniek, maar het heeft niet de diepte van olieverf. Ik heb altijd - min of meer - naar de waarneming gewerkt. Dat houdt het nauwgezet observeren van materialen en structuren in. Het gaat om de reflectie van licht op die verschillende structuren, om het herkennen van het karakter en de vertaling daarvan naar een verfhuide.

Je kunt de verf impasto (dekkend), velatura (halfdekkend) en als glaci (transparant) aanbrengen. Door bepaalde lagen over elkaar heen te zetten, ontstaat er een optische kleurwerking in de verfhuide. Door gelaagdheden naast elkaar te zetten, ontstaat er een “landschap” van meer en minder doorzichtige partijen. Hiermee kun je heel overtuigend ruimte weergeven en spanning opbouwen. Vanuit een aantal uitgangspunten kun je daarmee spelen. Een schaduwpartij schilder ik transparanter dan een partij waar het licht opvalt. Dit omdat een schaduw het licht opzuigt en dus minder reflecteert.

3

Een dekkende partij reflecteert veel meer. Als je daar bij het schilderen rekening mee houdt, doe je in feite hetzelfde als wat er in de werkelijkheid gebeurt. Je speelt met de reflecties en het opzuigen van het licht.’

Ontdekken

Het schilderen van Buurman en Van Overdam is gebaseerd op het eeuwenoude traditionele handwerk. Buurman: ‘Wat betreft onze kennis van het schilderen hebben Ab en ik niet veel zelf verzonnen. Wat we doen is optimaal gebruik maken van het karakter van de verf, zoals klassieke schilders dat al eeuwenlang deden. Daarbij ontdekken we steeds meer. Voor mij was het in het begin een leerproces; steeds kijken wat je kan. Ik koos onderwerpen om uit te vinden of ik het kon schilderen, bijvoorbeeld stillevens met materialen als bloemblaadjes, slakkenhuizen en broodkorsten. Het schilderen van brood, porselein of zelfs een druppel was een uitdaging. Ik koos dan onderwerpen waarin die verschillende materialen en stofuitdrukkingen voor kwamen. Naast stillevens maakte ik ook portretten om huid te schilderen; een uitdaging waarvoor ik hard moest studeren.

Wat ik nu doe, verschilt niet heel veel van wat ik op mijn vijftiengste deed. Wel is de richting van het kijken veranderd. Waar het eerst nog een studieuze onderzoek naar mijn mogelijkheden was, werd het later het zoeken naar een weergave met maximale kracht. Op een gegeven moment kon ik uitstekend porselein of de huid van een pruim schilderen. Voor de drijfveer om daarmee voorstellingen te maken, kwam de ruimte om naar andersoortige composities te zoeken in de plaats. Bijvoorbeeld het opzoeken van de juiste spanning tussen rond en vierkant.’

Een Jas

De directe omgeving is bijna altijd de inspiratie voor haar schilderijen: ‘Veel van mijn werk gaat over het dagelijks leven. Toch kan ik me ook in grote thema’s vastbijten. Bijvoorbeeld de serie schilderijen over mythologische jassen.² Aanleiding was een regel uit het gedicht *Een Jas* van de Ierse dichter W.B. Yeats. In vijf jaar maakte ik er negen schilderijen over. Op ieder schilderij is een jas of een deel van een jas te

zien. Daarop zijn voorstellingen uit de Griekse mythologie geborduurd. Zo is er de hele geschiedenis over de Minotaurus en Daedalus en Icarus te zien.' *De Jas* past in het stramien van onderwerpen uit haar directe omgeving. 'Het zijn gewoon jassen met plooiën, glimlichtjes en borduurwerk erop. Maar het zijn ook thematische verhalen met een achtergrond. Ik ben lang met het thema bezig geweest en heb er ongeloflijk veel plezier aan beleefd. De serie is recent tentoongesteld in het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden.'

Aardappel

Buurman benadrukt nog eens hoe belangrijk het is om goed te kijken. 'Als je tekent of schildert naar de waarneming, concentreer je je op dat waar je naar kijkt. Door die concentratie ga je steeds meer zien en ontvouwt er zich een scala aan informatie en mogelijkheden om te tekenen. Neem bijvoorbeeld een mand met aardappelen. Alle aardappelen zijn losse vormen en iedere aardappel heeft een eigenheid: een puntje, een glimmertje of een beetje aarde dat er aan kleeft. Ook vallen er schaduwen van de ene op de andere aardappel en de mand geeft een schaduw op de tafel. De context doet ertoe: iets gebeurt, omdat er iets anders gebeurt. Als je de schaduw vergeet, staat de mand niet op de tafel en als de schaduw in de tussenruimten niet goed is, klopt het ook niet. Tussenruimten en schaduwen zijn ook vorm.

Die dingen zien, leer je door tekenen: het schiften van de belangrijke dingen en de onbelangrijke dingen. De grote vormen komen eerst en dan de details. Als je de grote vormen goed neerzet, ontdek je dat er maar weinig detail nodig is om tot een expressie te komen. Na een paar uur tekenen van aardappelen, kijk je er voor de rest van je leven anders naar. Je begrijpt een aardappel en bent zelf een beetje aardappel geworden.'

Materiaal

Ze vervolgt: 'Er wordt vaak gedacht dat als je veel van de klassieke technieken weet, je als schilder precies weet wat je moet doen. Je zet een strategie uit met een begin, een eindplan en dan ga je het maken. Dat is maar gedeeltelijk waar. Het is een proces, waarin je samenwerkt met je materiaal en waarbij zich op ieder moment nieuwe mogelijkheden kunnen aandienen. Het gaat erom dat je dan het inzicht hebt om daar gebruik van te maken. Dat is volgens mij het echte creatieve proces. Het onderwerp is dan ondergeschikt aan het maakproces. Je bent niet bezig om een afbeelding te maken. Je bent als een soort alchemist bezig om dingen als aarde, olie en linnen om te vormen naar een hele nieuwe wereld, met daarin vormen en objecten die herkenbaar zijn en toch ook weer uniek.'

Vreugde

Naast het schilderen heeft Buurman veel (privé) lessen gegeven. 'Ik merkte dat als je mensen teken- en schilderles geeft, en je leert ze kijken als schilder of tekenaar, er een wereld opengaat. Als je onbevooroordeeld naar de wereld kan kijken, is die wereld verrassend en geeft dat een enorme voldoening. Ik denk dat je aan iedereen

4

de vreugde van het tekenen mee kan geven. Als ik met kinderen teken, doen ze dat met plezier en inzet. Op het moment dat ze moeten gaan presteren, haken veel kinderen af. Presteren kan de vreugde van het tekenen en kijken in de weg zitten. Ik krijg wel mensen op les die vertellen dat ze niet kunnen tekenen. Ze willen het echter wel proberen. Er is veel overdraagbare kennis. Iedereen kan, met een zekere inzet, vreugde beleven aan het tekenen. Het gaat niet om de prestatie, maar dat als je ergens naar kijkt, je ook begrijpt wat je ziet.'

Het lesgeven stond aan de wieg van het *Schilderboek*: 'Mijn leerlingen vroegen me regelmatig om op te schrijven wat ik zoal tijdens de lessen vertelde over het schilderen en de toepassing van de diverse materialen. Dat ben ik gaan doen. Het kostte me jaren, maar het resultaat, het *Schilderboek*, is er.'

Vanaf kM 103 levert Lux Buurman ieder nummer een bijdrage over traditioneel schilderen.

Anton Staartjes is freelance publicist en redactielid.

— — — — —

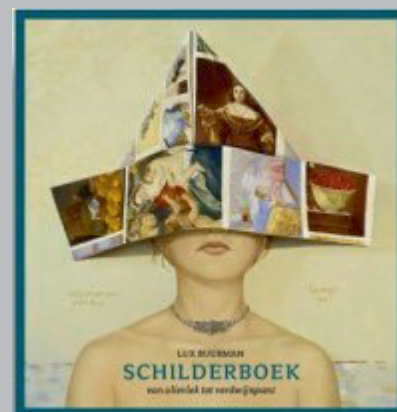
Noten

- 1 Ab van Overdam was jarenlang redacteur bij kM. Van zijn hand verschenen veel artikelen over schildermateriaal en techniek.
- 2 De serie schilderijen is in boekvorm verschenen: *Een Jas*, Lux Buurman. Uitgegeven door Uitgeverij Jongbloed Den Haag. ISBN: 90-70062-30-5.

Website
www.schilderboek.nl

Bestel het *Schilderboek* met € 12,50 korting!

kM-lezers kunnen het *Schilderboek* van Lux Buurman op www.kunstenarsmateriaal.nl bestellen voor slechts € 37,45 in plaats van de reguliere verkoopprijs van € 49,95. Het *Schilderboek* is een reis door het wonderland van het platte vlak, waarin aspecten als perspectief, anatomie, materiaalkennis, schildersrecepten en technieken aan de orde komen. Het *Schilderboek* weet op unieke wijze praktische voorbeelden en hedendaagse inzichten te onderbouwen met bevindingen uit diepgaand onderzoek naar de klassieke schilderstechnieken.

4 Lux Buurman, *Celadon-schaaltjes*, 2016, olieverf op paneel, 50 x 60 cm.